

การจัดการในกระบวนการผลิตและส่วนประสมการตลาดยางชำถุงแบบเพาะเมล็ดในถุง ของเกษตรกรอำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี

Management of the Production Process and Marketing Mix for Rubber Tree Seedlings in Poly Bags by Farmers in Kaeng Hang Maeo District of Chanthaburi Province

สมศักดิ์ ประดิษฐ์พฤษณ์ สัจจา บรรจงศิริ และ อัจฉรา โพธิ์ดี

Somsak Praditpruek Sujja Banchongsiri and Ajchar Phodee

สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

E-mail : paka_te@hotmail.com โทร. 081-9451989

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ผลิตยางชำถุงแบบเพาะเมล็ดในถุง 2) ศึกษาการจัดการในกระบวนการผลิตยางชำถุงแบบเพาะเมล็ดในถุง 3) ศึกษาการจัดการส่วนประสมการตลาดของเกษตรกร 4) ศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนของการผลิตยางชำถุงแบบเพาะเมล็ดในถุง 5) พัฒนาการจัดการในกระบวนการผลิตและการตลาดยางชำถุงแบบเพาะเมล็ดในถุง เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรทุกรายที่ผลิตยางชำถุงแบบเพาะเมล็ดในถุง ในอำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เจาะลึก สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ความถี่ ค่าเฉลี่ย และร้อยละ ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่าเกษตรกรอายุเฉลี่ย 47.09 ปี ประสบการณ์ในการผลิต เฉลี่ย 6.14 ปี จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.26 คน การจัดการในกระบวนการผลิตพบว่า ร้อยละ 89.66 มีการวางแผนโดยกำหนดเป้าหมายเกี่ยวกับปริมาณการผลิตรวมล่วงหน้าในแต่ละปี ร้อยละ 82.86 มีผลผลิตเพียงพอต่อความต้องการของตลาด และร้อยละ 42.86 ของเกษตรกรมีปัญหาด้านต้นทุนการผลิตสูงขึ้น กลยุทธ์ด้านผลิตภัณฑ์ ร้อยละ 60.00 ของเกษตรกรที่ผลิตภัณฑ์ได้รับใบรับรองพันธุ์พืชจากกรมวิชาการเกษตร ทุกรายไม่มีมีการรับคืน/เปลี่ยนสินค้า กลยุทธ์ด้านราคา ร้อยละ 91.43 กำหนดราคาเท่ากับคู่แข่งชั้น กลยุทธ์ด้านการจัดจำหน่าย ร้อยละ 85.71 ขายตรงให้กับเกษตรกรที่แปลงและส่วนใหญ่มีบริการจัดส่งสินค้าให้ผู้ซื้อ กลยุทธ์ด้านการส่งเสริมการตลาด พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ทำการส่งเสริมการตลาด มีเพียงส่วนน้อยที่ทำการโฆษณาสินค้าและกระตุ้นการขายระยะสั้น ต้นทุนการผลิตยางชำถุงแบบเพาะเมล็ดในถุงของเกษตรกรเฉลี่ยเท่ากับ 12.95 บาทต่อต้น จำแนกเป็นต้นทุนผันแปร 12.79 บาทต่อต้นและต้นทุนคงที่ 0.16 บาทต่อต้น ราคาที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 27.16 บาทต่อต้น กำไร 14.21 บาทต่อต้น แนวทางการพัฒนาการจัดการในกระบวนการผลิต ได้แก่ การใช้เมล็ดพันธุ์ยางที่มีคุณภาพ เลือกกิ่งตาที่สมบูรณ์ แนวทางการพัฒนาการตลาด เน้นผลผลิตที่มีคุณภาพดี มาตรฐานเดียวกัน การรวมกลุ่มผู้ผลิต ควรมีการจัดการด้านการซื้อวัตถุดิบและด้านการตลาด

คำสำคัญ การจัดการการผลิต การจัดการส่วนประสมการตลาด ยางชำถุงแบบเพาะเมล็ดในถุง

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the socio-economic conditions of farmers who produce bud-grafted rubber tree seedlings on rootstock grown from seed in poly bags; 2) to study their production management process; 3) to study their marketing mix management; 4) to study their costs and returns; and 5) to develop a more efficient production and marketing management system for this business. This was both a quantitative and a qualitative research. Data were collected from farmers who produce bud-grafted rubber tree seedlings on rootstock grown from seed in poly bags in Kaeng Hang Maeo District, Chanthaburi Province. Data were collected using a questionnaire and in-depth interview form. Quantitative data were analyzed by frequency, mean and percentage and qualitative data were analyzed by content analysis. The results showed that the farmers were mean age 47.09, with an average of 6.14 years experience producing rubber tree seedlings. They had an average household size of 4.26 persons. For production management, 89.66% of the farmers set production targets in advance

each year; 82.86% were able to produce enough seedlings to meet demand; and 42.86% had problems of rising production costs. As for marketing mix, 60.00% of the farmers sold seedlings that were certified by the Department Of Agriculture. None of them had a product exchange or return policy. For price strategy, 91.43% set their price the same as competitors'. For distribution, 85.71% sold directly to farmers and most delivered the products to the buyers. As for promotion, the majority did not have a promotion strategy and only a few used advertising or short-term sales promotions. The farmers' average production costs were 12.95 baht per seedling, consisting of 12.79 baht variable costs and 0.16 baht fixed costs. The average price for each seedling was 27.16 baht, for a profit of 14.21 baht per seedling. Approaches for developing production management are to use high-quality seeds, to select healthy, and to do the bud grafting carefully. Approaches for developing marketing management are to emphasize product quality and consistency, and to form a producers group to jointly manage the purchasing of raw materials and the marketing.

Keywords : Production management, Marketing mix management, Rubber tree seedlings in poly bags.

1. บทนำ

จากสถานการณ์ราคาน้ำมันดิบที่สูงขึ้น ส่งผลให้ราคายางสังเคราะห์ที่เป็นผลพลอยได้จากการกลั่นน้ำมันมีราคาแพง ประกอบกับความต้องการยางในอุตสาหกรรมต่อเนื่องต่างๆ ที่มีการขยายตัวอย่างมาก โดยเฉพาะอุตสาหกรรมยานยนต์นับเป็นแรงจูงใจให้หลายประเทศเร่งขยายพื้นที่ปลูกยาง โดยเฉพาะไทยเริ่มมีการขยายพื้นที่ปลูกยาง 1 ล้านไร่ ในปี 2546 (ศูนย์วิจัยกสิกรรมไทย, 2555) จากการขยายพื้นที่ปลูกยางส่งผลทำให้ต้องใช้ปริมาณต้นพันธุ์ค่อนข้างมาก ต้นพันธุ์ที่มีอยู่ไม่เพียงพอ (เจียนหงส์ และ สมชาย, 2556) จังหวัดจันทบุรีหรืออยู่ในภาคตะวันออก มีสภาพภูมิอากาศที่เหมาะสมต่อการผลิตยาง เคยเป็นแหล่งผลิตผลไม้อันเลื่องชื่อของประเทศ ไม่ว่าจะเป็นทุเรียน เงาะ มังคุด แต่ในปัจจุบันเกษตรกรนิยมหันมาปลูกยางพารา ทำให้มีเนื้อที่เพาะปลูกมากที่สุดที่สุดในจังหวัดในขณะนี้ โดยมีพื้นที่ทำการเกษตร จำนวน 2,054,326 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 51.86 ของพื้นที่ทั้งหมด ร้อยละ 73 ของพื้นที่การเกษตรเป็นพื้นที่ปลูกไม้ผลไม้อื่นต้น โดยในปี 2554 มีพื้นที่ปลูกยางรวม 760,416 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 50.70 ของพื้นที่ปลูก ไม้ผลไม้อื่นต้น และยังเป็นอีกจังหวัดที่มีศักยภาพและความพร้อมในหลายด้าน มีสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย มีปัจจัยการผลิตยางชำถุงทั้งพันธุ์ยาง กิ่งตาและเมล็ดที่เพียงพอ ในอำเภอแก่งหางแมวมีผู้ประกอบการแปลงขยายพันธุ์ต้นยางเพื่อการค้าจำนวน 4 ตำบล มีผู้ผลิต 35 ราย (สถาบันวิจัยยาง, 2555) แต่การจัดการในกระบวนการผลิตต้นพันธุ์ที่มีคุณภาพและประสิทธิผลสำเร็จนั้น แม้ไม่ใช่เรื่องยากแต่ก็ไม่ง่าย เกษตรกรต้องมีทักษะความชำนาญทั้งด้านการจัดการการผลิตและการตลาด (บัญชา และคณะ, 2557)

2. วิธีการศึกษา

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง มี 2 กลุ่ม คือ

2.1.1 เกษตรกร คือ เกษตรกรผู้ผลิตยางชำถุงแบบเพาะเมล็ด ในอำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี ตามรายงานการสำรวจกำลังการผลิตกิ่งตาและพันธุ์ยาง (เอกชน) ปี 2555 ของสถาบันวิจัยยาง กรมวิชาการเกษตร จำนวน 35 ราย ซึ่งเป็นประชากรที่ใช้ศึกษาทั้งหมด

2.1.2 ผู้ที่เกี่ยวข้อง คือ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตยางชำถุงแบบเพาะเมล็ด ประกอบด้วย ผู้ซื้อขายชำถุงแบบเพาะเมล็ด เกษตรกรผู้ผลิตยางชำถุงแบบเพาะเมล็ด และนักวิชาการด้านการเกษตร คัดเลือกแบบเจาะจงกลุ่มละ 2 ราย

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 2 แบบ คือ

2.2.1 แบบสอบถามเกษตรกร แบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

ตอนที่ 2 การจัดการในกระบวนการผลิตยางชำถุงแบบเพาะเมล็ด

ตอนที่ 3 การจัดการส่วนประสมการตลาดของยางชำถุงแบบเพาะเมล็ด

ตอนที่ 4 ต้นทุนและผลตอบแทนในการผลิตยางชำถุงแบบเพาะเมล็ด

2.2.2 แบบสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตยางชำถุงแบบเพาะเมล็ด แบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แนวทางการพัฒนาในการกระบวนการผลิตยางชำถุงแบบเพาะเมล็ด

ตอนที่ 2 แนวทางการพัฒนาการตลาดยางชำถุงแบบเพาะเมล็ด

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ประกอบการศึกษา แบ่งเป็น 2 ส่วนคือ ข้อมูลทุติยภูมิ และข้อมูลปฐมภูมิ ดังนี้

2.3.1 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) เป็นข้อมูลที่ได้ศึกษาได้เก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการศึกษาและมีผู้ศึกษาไว้แล้ว

2.3.2 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) เป็นข้อมูลที่ได้วิจัยเก็บรวบรวมจากภาคสนาม โดยการสอบถามจากประชากรการวิจัย คือ เกษตรกรผู้ผลิตยางชำถุงแบบเพาะเมล็ดในอำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี และจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แก่ ตัวแทนผู้ซื้อยางชำถุงแบบเพาะเมล็ด ตัวแทนเกษตรกรผู้ผลิตยางชำถุงแบบเพาะเมล็ด และตัวแทนนักวิชาการด้านการเกษตร

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

2.4.1 ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลความถี่ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย

2.4.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา โดยใช้การจัดหมวดหมู่ และการอธิบาย

3. ผลการศึกษา

สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ การวิจัยครั้งนี้ เพศชายและเพศหญิงที่เป็นผู้บริหารจัดการ มีสัดส่วนใกล้เคียงกันและเนื่องจากการผลิตยางชำถุงแบบเพาะเมล็ดเป็นงานละเอียด แรงงานที่เป็นเพศหญิงจะทำได้ดี และเป็นงานที่อาศัยการฝึกฝน เกษตรกรผู้ผลิตยางชำถุงส่วนใหญ่อยู่ในวัยแรงงาน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในภาคการเกษตร ระดับการศึกษาของผู้ผลิตไม่สูงนัก โดยเลือกออกมาเก็บเกี่ยวประสบการณ์ฝึกฝน จนเกิดความชำนาญ การศึกษาของเกษตรกร มีความสำคัญอย่างมากต่อการประกอบอาชีพทางการเกษตร เนื่องจากปัจจุบันการทำการเกษตรจำเป็นต้องพัฒนาตนเอง ให้ทันต่อสถานการณ์ ข่าวสาร และวิทยาการสมัยใหม่ ซึ่งเกษตรกรผู้ผลิตยางชำถุงแบบเพาะเมล็ดส่วนใหญ่ จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลาย ทำให้การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและวิทยาการต่างๆ ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เกษตรกรผู้ผลิตยางชำถุง เริ่มเข้าสู่อาชีพยางชำถุงในช่วงยางชำถุงขาดตลาด การผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภค และส่งผลให้สินค้ามีราคาสูง ทำให้เกษตรกรที่อยู่ในอาชีพอื่นสนใจลงทุนทำแปลงยางชำถุง ดังนั้นเกษตรกรผู้ผลิตยางชำถุงส่วนใหญ่จึงเป็นผู้มีประสบการณ์น้อยกว่า 5 ปี ลักษณะครัวเรือนของเกษตรกร เป็นครอบครัวเดี่ยว มีจำนวนสมาชิกเฉลี่ย 4.26 คนต่อครัวเรือน ซึ่งประกอบด้วย พ่อ แม่ และลูกหรือญาติผู้ใหญ่ 2-3 คน และเกษตรกรผู้ผลิตยางชำถุงนิยมใช้แรงงานในครัวเรือน สถานภาพส่วนใหญ่จึงเป็นผู้ที่สมรสแล้ว นอกนั้นที่เป็นโสด ก็จะเป็นลูกหรือหลาน รับช่วงกิจการ

สภาพทางเศรษฐกิจ จะเห็นได้ว่าครึ่งหนึ่งของประชากรวิจัย ยึดอาชีพแปลงเพาะกล้ายางชำถุงเป็นอาชีพหลัก นอกนั้นเป็นผู้ที่อยู่ในอาชีพอื่น ปรับเปลี่ยนเข้าสู่อาชีพแปลงเพาะกล้ายาง ในช่วงราคายางชำถุงมีราคาสูงทั้งนี้จึงเป็นเหตุจูงใจให้เกษตรกรเลือกเป็นอาชีพหลักและอาชีพรอง เกษตรกรส่วนใหญ่มีพื้นที่ผลิตเป็นของตนเอง ส่วนเกษตรกรผู้ผลิตยางชำถุงต้องเช่าที่ดินเนื่องจากต้องการที่ริมถนน เพื่อสะดวกในการทำการค้า และต้องการแหล่งน้ำ รายได้ของกิจการ เฉลี่ย 1,080,587 บาทต่อปี ค่าใช้จ่ายของครอบครัว เฉลี่ย 290,171 บาทต่อปี แหล่งกู้ยืมเงินของเกษตรกรผู้ผลิตยางชำถุง พบว่า การกู้ยืมเงินสามารถกู้ได้หลายวิธีขึ้นอยู่กับความจำเป็น และความเร่งด่วนของเกษตรกร รวมทั้งจำนวนเงินที่ต้องการ ซึ่งส่วนใหญ่ของเกษตรกรใช้เงินทุนจากแหล่งสินเชื่อของรัฐ ภาคเกษตรกรรมเป็นภาคที่ประสบปัญหาความยากจนและภาวะหนี้สินมาอย่างยาวนานและ

ก่อนข้างรุนแรง เป็นอุปสรรคในการพัฒนาประเทศ ส่วนการกู้ยืมเงินนอกระบบสถาบันการเงินเป็นการกู้ยืมจากญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน ซึ่งเป็นจำนวนเงินไม่มาก ไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกัน ไม่มีดอกเบี้ย ระยะเวลาการใช้คืนก็แล้วแต่ผู้ยืมจะสะดวกคืน วัตถุประสงค์ของการก่อหนี้ เพื่อผลิตยางชำถุง

3.2 การจัดการในกระบวนการผลิตยางชำถุงแบบเพาะเมล็ดในถุง

3.2.1 การวางแผนการผลิต เกษตรกรมีการวางแผนโดยกำหนดเป้าหมายเกี่ยวกับปริมาณการผลิตรวมล่วงหน้าในแต่ละปี ดังนั้นการผลิตสินค้าจึงเพียงควบคุมการผลิตให้ได้ตรงต่อความต้องการของตลาด อาทิเช่น สายพันธุ์ ซึ่งเกษตรกรผู้ผลิตยางชำถุงในอำเภอแก่งหางแมวตระหนักในเรื่องนี้ จึงเน้นผลผลิตที่ได้ต้องมีปริมาณและคุณภาพเป็นที่ยอมรับของเกษตรกรผู้ปลูกสร้างสวนยาง โดยผลิตยางชำถุงออกมาในช่วงฤดูการปลูกคือประมาณเดือนมิถุนายน และเกษตรกรวางแผนการผลิตโดยผลิตเฉพาะช่วงก่อนฤดูปลูกยาง เพื่อให้สามารถผลิตสินค้าให้เพียงพอต่อความต้องการของตลาด และการจัดการสินค้าคงคลังได้ดีการวางแผนการผลิตยางชำถุงในแต่ละปีของเกษตรกรส่วนใหญ่ วางแผนผลผลิตยางชำถุงในปริมาณมากในช่วงก่อนฤดูปลูกยาง ประมาณเดือนธันวาคมถึงเดือนมิถุนายน ทั้งนี้จะเป็นการซื้อขายล่วงหน้า โดยมีการมัดจำสินค้า การผลิตจึงผลิตมากในช่วงแรก โดยผลิตตามคำสั่งซื้อและผลิตเพื่อรอจำหน่าย และผลิตลดลงเรื่อยๆ เนื่องจากเมื่อถึงฤดูฝนเกษตรกรผู้ปลูกสร้างสวนยางจะหาซื้อยางชำถุงในช่วงเดียวกันมาก เพราะการปลูกยางพาราของเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้น้ำฝน ดังนั้นจึงมีเวลาปลูกยางพาราเพียงช่วงฤดูฝนเท่านั้น

3.2.2 การจัดการแรงงาน แรงงานที่ใช้ในการผลิตยางชำถุงแบบเพาะเมล็ด แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ แรงงานในครัวเรือน และแรงงานรับจ้าง ส่วนใหญ่ใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก ในการจัดการดูแล โดยใช้แรงงานตัวเองและสมาชิกในครัวเรือน พ่อ แม่ ลูก หลาน ในการจัดการดูแลองค์การ เป็นส่วนใหญ่ ส่วนแรงงานในท้องถิ่น เป็นแรงงานในภาคเกษตร เช่น สวนยาง สวนผลไม้ เป็นต้น เมื่อว่างก็จะมารับจ้างงานเหมา เช่น บรรจุน้ำ นิชมจ้างเป็นงานเหมา ร้อยละ 30-40 บาท แรงงานต่างด้าวเป็นแรงงานที่เกษตรกรจะจ้างประจำในการผลิตยางชำถุง

3.2.3 การเตรียมพื้นที่ เกษตรกรมีพื้นที่ถือครองในการทำแปลงเพาะยางชำถุงต่อรายค่อนข้างน้อย เนื่องจากพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับทำแปลงเพาะกล้ายางชำถุง จะต้องมีการคมนาคมสะดวก มีปริมาณน้ำที่เพียงพอ ซึ่งส่วนใหญ่พื้นที่ที่เหมาะสมจะมีราคาสูง ซึ่งสอดคล้องกับการเลือกพื้นที่ทำแปลงกล้ายางที่แนะนำไว้เกษตรกรมีการเตรียมพื้นที่แปลงยางชำถุง โดยการปรับพื้นที่ เกษตรกรให้ความสำคัญกับการเลือกซื้อดินที่มีความเหมาะสมต่อการผลิตยางชำถุง ซึ่งถ้าเลือกดินได้ดีจะไม่เกิดดินแตก ในขณะที่ขยับยั้ง ไม่มีการผสมวัสดุปรับปรุงดินเนื่องจากเป็นดินที่มีแร่ธาตุดี เกษตรกรส่วนใหญ่จึงไม่ผสมวัสดุปรับปรุงดิน แต่ถ้ามีการใช้วัสดุปรับปรุงดินที่เกษตรกรใช้ คือ ปุ๋ยอินทรีย์ การจัดการร่องยางชำถุงแถวละ 2 ถุง แต่ความยาวของแต่ละร่อง จะเป็นไปตามการจัดการของแต่ละบุคคล เกษตรกรมีอัตราการรอดของต้นกล้าเฉลี่ย 81.0% จากการสัมภาษณ์เกษตรกรอัตราการรอดของต้นกล้าขึ้นอยู่กับความสดและความสมบูรณ์ของเมล็ดยางเป็นสำคัญเกษตรกรใช้แหล่งน้ำธรรมชาติและแหล่งน้ำ ที่สร้างเองหรือเช่าแหล่งน้ำเพื่อใช้ในการผลิต

3.2.4 การเตรียมเมล็ดยาง เกษตรกรซื้อเมล็ดยางจากเกษตรกรและจากคนกลาง ปัจจุบันในประเทศไทยไม่นิยมขยายพันธุ์ด้วยวิธีเพาะเมล็ดไปปลูกโดยตรง ทั้งนี้เพราะไม่มีสวนยางสำหรับเก็บเมล็ด และเมล็ดยางที่นำไปปลูกมีการกลายพันธุ์มาก ดังนั้นจึงนิยมนำเมล็ดยางไปเพาะเป็นต้นกล้า เพื่อใช้ในการทำเป็นต้นต่อสำหรับติดตามต่อไป เกษตรกรมีการคัดเลือกเมล็ดยางโดยพิจารณาคัดเลือกเมล็ดยางจากน้ำหนักของเมล็ด เพาะเมล็ดยางในแปลงที่เตรียมไว้ เมื่อออกจึงนำไปปลูก เกษตรกรบอกว่าการเมล็ดยางมีระยะเวลาการงอก เฉลี่ย 13.14 วัน เกษตรกรผลิตตาเอง โดยมีแปลงพันธุ์ที่ได้รับอนุญาตจากกรมวิชาการเกษตร เกษตรกรในอำเภอแก่งหางแมวให้ความสำคัญกับการขอใบรับรองพันธุ์ยางจากกรมวิชาการเกษตร เพราะเมื่อมีผู้ไปติดต่อขอซื้อยางชำถุงจากหน่วยงานภาครัฐ เจ้าหน้าที่จะแนะนำให้ซื้อกับแปลงเพาะกล้ายาง ที่จดทะเบียนใบรับรองพันธุ์ยางกับกรมวิชาการเกษตรและมีการแจกพันธุ์ยางที่คิดค้นใหม่ให้กับเกษตรกรที่จดทะเบียน ในปี 2554 เกษตรกรส่วนใหญ่ที่ผลิตจำหน่ายเพียงสายพันธุ์เดียวเลือกผลิตพันธุ์ RRIM600 เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาด จากการสัมภาษณ์ เกษตรกรผู้ปลูกสร้างสวนยางส่วน

ใหญ่ มีความเชื่อว่าเป็นพันธุ์ยางที่ต้นยางมีขนาดโตเร็ว ให้ปริมาณน้ำยางสูง ทั้งนี้ไม่มีการระบุในคำแนะนำพันธุ์ยางที่ กรมวิชาการประกาศ จะเป็นการแนะนำกันเองของเกษตรกรผู้ปลูกสร้างสวนยางให้เลือกยางพันธุ์ดังกล่าวนี้ ในปี 2554 ผลิต ถอดพันธุ์จำหน่าย โดยผลิตพันธุ์ RRIM600 และพันธุ์ RRIT251 จากการสัมภาษณ์ นอกจากยางพันธุ์ RRIM600 สายพันธุ์ RRIT 251 ปัจจุบันเป็นที่นิยมของเกษตรกรผู้ปลูกสร้างสวนยาง เนื่องจากเป็นยางที่ให้ผลผลิตน้ำยางสูง เฉลี่ย 457 กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี ส่งผลให้การผลิตรายพันธุ์ RRIT 251 ไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาดและมีราคาสูง เกษตรกรจะเริ่มผลิตรายชำถุงในเดือน มกราคม-กุมภาพันธ์ เพื่อรอจำหน่ายในช่วงต้นฤดูฝน และเป็นการผลิตตามคำสั่งซื้อล่วงหน้า จึงเน้นการผลิตจำนวนมากในคราวเดียว แล้วขายตลอดปีการผลิต เพื่อไม่ให้มีสินค้าคงคลังเหลือ เกษตรกรจึงผลิตรายชำถุง 1 รุ่นต่อปี

3.2.5 การติดตาม เกษตรกรพิจารณาต้นตอที่จะติดตามจากขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ไม่ต่ำกว่า 1 เซนติเมตร ที่ระดับความสูง 10 เซนติเมตร และอายุ 6-8 เดือนของต้นตอในการผลิต สอดคล้องกับมาตรฐานยางชำถุงของกรมวิชาการเกษตรคือมีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 10-15 มิลลิเมตร ที่ระดับสูงจากพื้นดิน 10 เซนติเมตร มีความเจริญเติบโตสมบูรณ์ มีอายุประมาณ 6-8 เดือน ตามมาตรฐานต้นกล้ายาง เนื่องจากการติดตามยางให้ประสบความสำเร็จสูง ขึ้นอยู่กับปัจจัยและสภาพแวดล้อมหลายอย่าง เช่น แรงงานติดตามจะต้องมีฝีมือและมีประสบการณ์ในการติดตาม ฤดูกาลต่างๆ ก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การติดตามประสบความสำเร็จสูง ตลอดจนความชื้นสัมพัทธ์ในอากาศก็เป็นปัจจัยที่สำคัญ ผลิตรายชำถุงจะประสบความสำเร็จหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับขั้นตอนการติดตามเป็นปัจจัยหลัก เพราะถ้าติดตามยางไม่ประสบความสำเร็จ หรือประสบความสำเร็จน้อย การผลิตรายชำถุงจะล้มเหลวตามไปด้วย ซึ่งนั่นหมายถึงกำไร-ขาดทุนของเกษตรกรและก่อนที่จะติดตาม เราต้องเริ่มต้นมาจากการบำรุงรักษาต้นกล้ายางให้มีความสมบูรณ์แข็งแรง โตได้ขนาด ก่อนที่จะทำการติดตาม ประกอบกับแรงงานที่มีฝีมือ ความรู้และประสบการณ์ของผู้ประกอบการขยายพันธุ์ยาง ซึ่งการติดตามยางนิยมใช้แบบเพลท การติดตามยางถ้าเริ่มต้นดี ปฏิบัติดูแลรักษาต้นกล้ายางดี แรงงานมีฝีมือ ติดตามยางให้เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศและสภาพแวดล้อม โอกาสที่จะประสบความสำเร็จก็สูงตามไปด้วย

3.2.6 การดูแลรักษาก่อนการติดตาม เกษตรกรให้น้ำยางชำถุงแบบเพาะเมล็ดตอนเช้าทุกวัน เกษตรกรให้น้ำปุ๋ยทุกเดือนจนถึงเวลาติดตาม ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (2555) ที่กล่าวว่า การรดน้ำ ควรรดน้ำทุกวัน ทั้งเช้าและเย็นเพื่อให้ดินในถุงชุ่มอยู่เสมอหากปล่อยให้ดินแห้งคาที่กำลังผลิตรายชำถุงอาจจะเกิดการเจริญเติบโต และตายได้ ส่วนการใส่ปุ๋ยไม่สอดคล้องควรให้ใส่ปุ๋ยสูตร 15-15-15 หรือ 18-10-6 ในอัตรา 5 กรัมต่อถุง ใส่หลังจากตาผลิตรายชำถุงมาแล้ว 2-3 สัปดาห์ และต่อไปให้ใส่ทุกๆ 2-4 สัปดาห์

3.2.7 การตรวจสอบการติดตาม เกษตรกรมีการตรวจสอบผล สีแผ่นตา หลังจากติดตามแล้ว 3 สัปดาห์ เกษตรกรนำต้นตอตาไปใช้ หลังจากกรีดพลาสติกออก ทั้งไว้ประมาณ 1 สัปดาห์ก่อนตัดยอด

3.2.8 การดูแลรักษาหลังการติดตาม หลังจากครบกำหนดและเปิดพลาสติกพันตาออกแล้ว ให้ใส่ปุ๋ยได้ตามปกติ และหลังจากนั้น 15-45 วัน ให้ตัดต้นเดิมทิ้ง ซึ่งเป็นต้นพันธุ์พื้นเมือง และให้รอยตัดเฉียงไปด้านหลังแผ่นตาพันธุ์ดี จะต้องถอนถุงเพาะชำยางก่อน เพื่อตัดรากแก้วและรากแขนงที่ทะลุออกนอกถุง เป็นการเตือนราก และเพื่อไม่ให้ต้นยางชำถุงพันธุ์ดี เหี่ยวเฉาได้ง่าย ในขณะที่เกษตรกรขนย้ายไปปลูก รวมทั้งเป็นการชะลอการเจริญเติบโตของต้นยางพันธุ์ดี ไม่ให้เจริญเติบโตเร็วจนเกินไป ยางชำถุงพันธุ์ดีที่เหมาะสมสำหรับปลูก ต้องมีความสูง 1-2 เมตรใบเท่านั้น เกษตรกรพบโรคในยางชำถุงแบบเพาะเมล็ดในถุง โรคที่พบว่าทำความเสียหายอยู่เสมอ ส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากเชื้อรา เช่น โรคใบร่วง ลำต้นเน่า จากเชื้อรา *Phytophthora* spp. มากที่สุด ปัญหาเรื่องโรคนั้นเป็นสาเหตุที่ทำให้การผลิตรายชำถุงประสบปัญหาผลผลิตต่ำ

3.2.9 การจัดบันทึกข้อมูลการผลิต แหล่งข่าวสาร และปัญหาการผลิตเกษตรกรไม่มีการจัดบันทึกข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับการผลิต เกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับยางชำถุงจาก เกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับยางชำถุงจาก โทรทัศน์ซึ่งเป็นสื่อที่เข้าถึงผู้บริโภคทั่วประเทศ มีผลผลิตเพียงพอกับความต้องการของตลาด จากการศึกษาพบว่า การผลิตรายชำถุงต้องใช้เวลานานในเรื่องการเตรียมแปลงเพาะ การเพาะชำจนกว่าพร้อมที่จะจำหน่าย ซึ่งใช้ระยะเวลาานาน ซึ่งผู้ผลิตรายชำถุงได้

ใช้ประสบการณ์ในการผลิตเป็นตัวชี้นำ การคาดการณ์การผลิตแต่ละปี เพื่อที่จะตอบสนองความต้องการของเกษตรกรผู้ปลูกสร้างสวนยางได้อย่างเพียงพอ เกษตรกรมีปัญหาด้านต้นทุนการผลิตสูงขึ้น จากการศึกษาต้นทุนการผลิตกล้วยชำถุงทยอยปรับตัวสูงขึ้น เช่น ค่าจ้างตัดดา จากเดิมที่มีต้นทุนผลิตอยู่ที่ต้นละ 2 บาท ก็ปรับขึ้นเป็น 3-4 บาท ราคาปุ๋ย การลงทุนระบบน้ำรวมถึงค่าใช้จ่ายในการปรับที่ดิน เป็นต้น

3.3 การจัดการส่วนประสมการตลาดของยางชำถุงแบบเพาะเมล็ดในถุง

เกษตรกรส่วนใหญ่ ไม่มีการกำหนดวัตถุประสงค์ทางการตลาด เนื่องจากเป็นกิจการครอบครัว ทำจากรุ่นสู่รุ่น และถือว่าสินค้าเป็นที่ต้องการของตลาด เกษตรกรส่วนใหญ่กำหนดตำแหน่งของผลิตภัณฑ์ ด้านราคาเท่ากับคู่แข่ง มีการสอบถามราคากัน และกำหนดราคาตลาดเป็นราคาเดียวกัน เกษตรกรกำหนดตำแหน่งของผลิตภัณฑ์ด้านคุณภาพเท่ากับคู่แข่ง ทั้งนี้การผลิตของเกษตรกรส่วนใหญ่จะเน้นที่คุณภาพการผลิต ตั้งแต่การเลือกใช้วัสดุในการผลิต สายพันธุ์ เพื่อให้ได้สินค้าคุณภาพตรงตามความต้องการของลูกค้า

กลยุทธ์ผลิตภัณฑ์ด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์ เกษตรกรเป็นผู้ได้รับใบรับรองพันธุ์พืชจากกรมวิชาการเกษตร การทำการค้าเป็นของกลุ่มเครือญาติ แนะนำอาชีพให้แกกัน และร่วมกันทำ เกษตรกรทั้งหมดไม่มีการใช้กลยุทธ์ผลิตภัณฑ์ ด้านการรับคืน/เปลี่ยนสินค้า เนื่องจากเป็นสินค้าที่ลูกค้าจะเลือกจนพอใจก่อนการจัดส่งสินค้า และผู้ผลิตจะมีการชดเชยเพื่อการเสียหายระหว่างการขนส่งอยู่แล้ว

กลยุทธ์ด้านราคา เกษตรกรกำหนดราคา ราคาในท้องตลาด/คู่แข่ง กลยุทธ์การจัดจำหน่าย เกษตรกรส่วนใหญ่มีช่องทางการจัดจำหน่ายโดยการขายตรงให้กับเกษตรกรผู้ปลูกสร้างสวนยางที่แปลงจำหน่าย การหาตลาดของเกษตรกรจะอยู่ที่การพยายามทำให้การขายแตกตัว ขยายวงออกไปกว้างที่สุดและเร็วที่สุด ด้วยการสร้างความพอใจ ประทับใจให้กับลูกค้า และลูกค้าจะเป็นผู้แนะนำลูกค้ารายใหม่ให้กับเกษตรกรผู้ผลิตยางชำถุง เกษตรกรไม่มีการโฆษณาผ่านสื่อต่างๆ เนื่องจากสินค้าที่ผลิตไม่เพียงพอกับความต้องการของตลาดอยู่แล้ว ผู้ผลิตยางชำถุงส่วนใหญ่ใช้ป้ายขนาดใหญ่ติดที่หน้าแปลงขายกล้วยชำมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ลูกค้าหาตำแหน่งของเกษตรกรผู้ผลิตยางชำถุงได้อย่างถูกต้อง เมื่อได้รับการแนะนำให้มาซื้อ

3.4 ต้นทุนและผลตอบแทนของการผลิตยางชำถุงแบบเพาะเมล็ด

3.4.1 ต้นทุนผันแปรคิดเฉพาะต้นทุนที่เป็นเงินสด ได้แก่

1. ค่าเมล็ดยาง เฉลี่ย 1.44 บาทต่อต้น และคิดเป็นร้อยละ 11.12 ของต้นทุนทั้งหมด
2. ค่าแรงงาน เฉลี่ย 7.12 บาทต่อต้นและคิดเป็นร้อยละ 54.98 ของต้นทุนทั้งหมด
3. ค่าวัสดุปลูก เฉลี่ย 2.18 บาทต่อต้นและคิดเป็นร้อยละ 16.83 ของต้นทุนทั้งหมด
4. ค่าสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชและปุ๋ย เฉลี่ย 1.33 บาทต่อต้นและคิดเป็นร้อยละ 10.27 ของต้นทุนทั้งหมด
5. ค่าใช้จ่ายอื่นๆ เฉลี่ย 0.72 บาทต่อต้นและคิดเป็นร้อยละ 5.56 ของต้นทุนทั้งหมด

รวมต้นทุนผันแปร เฉลี่ย 12.79 บาทต่อต้น และคิดเป็นร้อยละ 98.76 ของต้นทุนทั้งหมด

3.4.2 ต้นทุนคงที่

1. ค่าเช่าที่ดินต่อปี คิดเฉพาะต้นทุนที่เป็นเงินสด เฉลี่ย 0.09 บาทต่อต้นและคิดเป็นร้อยละ 0.70 ของต้นทุนทั้งหมด
2. ค่าเสื่อมราคา เฉลี่ย 0.07 บาทต่อต้น และคิดเป็นร้อยละ 0.54 ของต้นทุนทั้งหมด

รวมต้นทุนคงที่ เฉลี่ย 0.16 บาทต่อต้น และคิดเป็นร้อยละ 1.24 ของต้นทุนทั้งหมด

ต้นทุนรวม เฉลี่ย 12.95 บาทต่อต้น

3.4.3 ราคาที่เกษตรกรขายได้ เฉลี่ย 27.16 บาทต่อต้น

3.4.4 กำไร เฉลี่ย 14.21 บาทต่อต้น

3.5 การพัฒนาการจัดการในกระบวนการผลิตและการตลาดอย่างชาญแบบเพาะเมล็ดในถุง

3.5.1 การพัฒนาการจัดการในกระบวนการผลิต

การเตรียมดินต่อ แนวทางในการเตรียมดินต่อให้มีคุณภาพ อัตราการรอดสูง และใช้ต้นทุนต่ำ ดังต่อไปนี้

1. การจัดหาเมล็ดที่มีคุณภาพมีน้ำหนัก เห็นลายชัด ไม่แตก้างหลายวัน
2. การจัดเตรียมแปลงเพาะให้เหมาะสม
3. การเก็บเมล็ดดอกหลังจากเพาะประมาณ 5 วัน หลังจากเพาะไปแล้ว 14 วันให้ตัดทิ้งให้หมด
4. การปลูกลงในถุง ควรปลูกลงละ 2-3 เมล็ด
5. การบำรุงรักษาแปลงกล้าอย่าง เช่น การกำจัดวัชพืช และการป้องกันโรคอย่าง
6. การใส่ปุ๋ย หลังจากที่ได้กล้าข้างตั้งตัวได้แล้วจะต้องใส่ปุ๋ยเป็นระยะๆ
7. การคัดต้นที่เลวทิ้ง เพราะต้นเลวจะแย่งอาหารต้นกล้าข้างที่สมบูรณ์
8. การรดน้ำ การผลิตเพื่อจำหน่ายต้องเร่งให้ต้นกล้าข้างเจริญเติบโตเร็ว ติดตามได้เร็วขึ้น มีผลผลิตออกสู่ตลาด

ในช่วงที่ลูกค้าต้องการ

3.5.2 การพัฒนาการจัดการในกระบวนการตลาด

1. ผลิตอย่างชาญที่มีคุณภาพดี มีมาตรฐานเดียวกัน
2. มีการรวมกลุ่มผู้ผลิต เพื่อการจัดซื้อวัตถุดิบ และการจำหน่ายผลผลิต
3. มีผู้บริหารจัดการด้านการซื้อวัตถุดิบ โดยกำหนดให้มีการคัดเลือกตัวแทนจากสมาชิก
4. มีการแจ้งยอดการผลิตของสมาชิกเพื่อการจัดการสินค้าคงคลังต่อไป
5. การกำหนดราคาขายที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน
6. การแต่งตั้งสมาชิกในกลุ่มเป็นตัวแทนจำหน่าย
7. การจัดจำหน่ายโดยการสร้างเครือข่ายทั้งในจังหวัดและต่างจังหวัด โดยเฉพาะในพื้นที่ปลูกยางใหม่
8. การจัดสร้างแปลงสาธิต เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับพันธุ์ยาง
9. การส่งเสริมการจำหน่ายโดยจัดให้มีบริการหลังการขาย เช่น การจัดทำแปลงสาธิต เพื่อเป็นศูนย์การเรียนรู้ให้กับเกษตรกรทำให้คำปรึกษาปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับการปลูกยางพารา การแวะเยี่ยมลูกค้า เป็นต้น
10. ส่งเสริมให้สมาชิกในกลุ่มขอจดทะเบียนรับรองพันธุ์ยาง เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในตัวสินค้า

4. สรุปผล

พบว่า สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร มีส่วนทำให้การจัดการในกระบวนการผลิตอย่างชาญ ผู้บริหารจัดการส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง เนื่องจากเป็นงานที่ต้องอาศัยความละเอียด เป็นกิจการที่ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นจึงมีความชำนาญในการผลิต ด้านการจัดการในกระบวนการผลิต เกษตรกรส่วนใหญ่ผลิตตามมาตรฐานการผลิตของกรมวิชาการเกษตร ด้านส่วนประสมการตลาดอย่างชาญแบบเพาะเมล็ดในถุงของเกษตรกรนั้น เนื่องจากยางชาญเป็นสินค้าที่เป็นการต้องการของตลาด ผลผลิตมีไม่เพียงพอ เกษตรกรจึงไม่มีการนำส่วนประสมการตลาดมาใช้กับธุรกิจของตนเองมากนัก ด้านต้นทุนและผลตอบแทน เกษตรกรประสบปัญหาต้นทุนสูงขึ้น ด้านแนวทางการพัฒนาการจัดการในกระบวนการผลิต ได้แก่ การใช้เมล็ดพันธุ์ยางที่มีคุณภาพ เลือกกิ่งตาที่สมบูรณ์ แนวทางการพัฒนาการตลาด เน้นผลผลิตที่มีคุณภาพดี มาตรฐานเดียวกัน การรวมกลุ่มผู้ผลิต ควรมีการจัดการด้านการซื้อวัตถุดิบและด้านการตลาด

5. เอกสารอ้างอิง

เจียนหงส์ หลัว และ สมชาย ดิขวรารุณ. 2556. การวิเคราะห์ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏของไทย อินโดนีเซีย และมาเลเซีย

ในการส่งออกยางพาราไปยังตลาดโลก. วารสารวิจัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก. 6(1) : 45-55.

บัญชา เวียงสมุทร มาโนชญ์ กุลพฤกษ์ ชาดิชยา ไชยช่วย ชัยวัฒน์ มกรเพศ และ รัตนา ไชยช่วย. 2557. การสำรวจความต้องการ

ของเกษตรกรต่องานวิจัยยางพาราและงานบริการวิชาการยางพาราของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

เขตจันทบุรี. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก. 3(1) : 48-58.

ศูนย์วิจัยกสิกรรมไทย. 2555. แนวโน้มราคายางปี55มีโอกาสขยับขึ้น. หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจการเงิน - การลงทุน :

บทวิจัยเศรษฐกิจ วันที่ 23 มกราคม 2555. [online]. เข้าถึงจาก [http://www.hooninside.com/news-](http://www.hooninside.com/news-detail.php?id=611822555/171213:2555)

[detail.php?id=611822555/171213:2555](http://www.hooninside.com/news-detail.php?id=611822555/171213:2555).

สถาบันวิจัยยาง. 2555. กำลังการผลิตกึ่งดาและพันธุ์ยาง (เอกชน) ปี 2555. กรมวิชาการเกษตร. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง. 2555. การผลิตยางชำถุงระบบจัดการความรู้. สำนักงานกองทุนสงเคราะห์

การทำสวนยาง จังหวัดอุบลราชธานี. [online]. เข้าถึงจาก <http://km.rubber.co.th/071213:2555>.